

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ

вдосконалення фізкультурно-освітньої, рекреаційно-оздоровчої

та спортивної діяльності майбутніх педагогів

**БОНДАР Т. С.,
ЗОЛОЧЕВСЬКИЙ В. В.**

УДК 378.011.3:796-051

ЯК СВИДЧАТЬ положення Закону України «Про освіту» та низка інших нормативних актів, пріоритетним завданням державної політики України є запровадження освітніх інновацій та технологій, спрямованих на формування в молоді здорового способу життя, сучасного світогляду, самоосвіти й самореалізації особистості тощо [3]. Особливо актуальні ці питання під час фахової підготовки для роботи в навчальних закладах майбутніх педагогів усіх спеціальностей [4].

Передусім це пов'язано з тим, що однією з головних цілей системи дошкільної та загальної середньої освіти є формування та зміцнення здоров'я вихованців та школярів [3; 5]. У цьому процесі провідне місце посідає система фізичного виховання, що складається не тільки з уроків фізичного виховання та спортивних гуртків і секцій, але й з ранкової гімнастики перед заняттями, фізкультурних хвилин, рухливих перерв, «годин фізичної культури» у групі подовженого дня, фізкультурних пауз, фізкультурних свят тощо [6], обов'язок проведення яких покладений не тільки на спеціалістів фізичної культури, але й на педагогів інших спеціальностей [2]. Про це свідчить Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 458 від 02.08.2005 р. «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» [2].

Зауважуємо, що за статистичними даними в Харківській області в 70 % шкіл I ступеня функціонування системи фізичного виховання забезпечується класоводами (спеціальність «Початкова освіта»), а фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня переважною більшістю дошкільних навчальних закладів проводять музичні працівники та вихователі [1]. Відповідно, формування належної фахової компетентності в студентів педагогічних вищих навчальних закладів, а саме її фізкультурно-освітнього, рекреаційно-оздоровчого та спортивного компонентів, є однією з головних умов спеціальної підготовки.

Дослідження виконано відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури та спорту на 2011 – 2015 рр. за темою 1.3. «Парадигма здорового способу життя в дискурсах фізичного виховання та спорту» та плану НДР комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Мета роботи – виявлення соціально-педагогічних умов удосконалення фізкультурно-освітньої, рекреаційно-оздоровчої та спортивної діяльності майбутніх педагогів.

З метою реалізації мети дослідження було проведено соціологічне опитування серед студентів Харківської гуманітарно-педагогічної академії – майбутніх педагогів різних спеціальностей (дошкільна, початкова, музична освіта, іноземна мова, фізичне виховання). У процесі опитування застосовували анкету закритого типу. Результати узагальнено в табл. 1. Усього в опитуванні взяло участь 899 студентів. Помилка вибірки становить 2,5 % при 99 % вірогідності результатів анкетування.

Роль першого автора в підготовці публікації полягала в розробці методики дослідження та аналізі зібраних матеріалів. Роль другого автора – у зборі матеріалів опитування та аналізі зібраних матеріалів.

Аналіз представлених у табл. 1 матеріалів засвідчив, що переважна більшість студентів (88,1 %) вважає, що вести здоровий спосіб життя (ЗСЖ) є модним у сучасному суспільстві. У розрізі спеціальностей зауважимо, що найнижчий відсоток студентів (80,7 %), які так вважають, навчаються за напрямком «Соціальна педагогіка», а найвищий (92,2 %) – за напрямком «Іноземна мова». При цьому респонденти вважають, що найбільш вагомим складником ЗСЖ є відсутність у людини шкідливих звичок (38,2 %), далі (у порядку ранжування) – раціональне харчування, оптимальний режим рухової активності, оптимальний режим праці та відпочинку, відпочинок у рекреаційних зонах. Незважаючи на те, що лідирні позиції у ЗСЖ людини, на думку студентів, посідає відсутність шкідливих звичок, у середньому лише 61,4 % їх не мають. При цьому 15 % студентів палять, 16,5 % – уживають слабоалкогольні напої та 10,4 % – різноманітні вина.

Характерним також є те, що майже всі опитані студенти (крім спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Фізичне виховання») не

надають великого значення такому важливому складнику ЗСЖ, що забезпечує фізичне здоров'я людини, як фізична активність. Це підтверджують результати подальшого аналізу отриманих матеріалів опитування. Так, пріоритетним напрямком у дозвіллі студентів є спілкування з друзями (53,3 %), на брак занять у спортивних секціях, фітнес-клубах, басейнах, танцювальних колективах, відвідування аквапарків. Ці способи організації власного дозвілля респонденти загалом ставлять лише на четверте місце (19,4 %), а студенти спеціальностей «Дошкільна, музична, початкова освіта» та «Соціальна педагогіка» – узагалі на п'яте місце рейтингу, відповідно, 13,1 %, 16,4 %, 15,6 %, 14,8 %, і лише майбутні вчителі фізичної культури – на друге (34,4 %). Указану ситуацію 68,3 % студентів виправдовують тим, що в них не вистачає часу на фізкультурно-оздоровчу діяльність. При цьому найбільше таких студентів навчаються на спеціальностях «Дошкільна освіта» – 81,5 %, «Музична освіта» – 74,6 %, «Початкова освіта» – 74,6 %. Це пояснює те, що для більшості студентів (51,8 %) аудиторні заняття з фізичного виховання є єдиним способом підвищення рівня рухової активності. Найбільше таких студентів на спеціальностях «Дошкільна (73,8 %) та початкова (62,4 %) освіта», найменше – «Фізичне виховання» (30,6 %).

Таблиця 1

Ставлення майбутніх педагогів до фізкультурно-освітньої, рекреаційно-оздоровчої та спортивної діяльності

Напрямки опитування	Дошкільна освіта	Музична освіта	Початкова освіта	Іноземна мова	Соціальна педагогіка	Фізичне виховання	Середній показник
<i>Найбільш вагомні складники здорового способу життя для студентів</i>							
Раціональне харчування	33,1	28,2	35,8	29,1	29,6	26,9	30,5
Оптимальний режим праці (навчання) та відпочинку	30,1	28,2	29,5	41,7	27,4	18,8	29,3
Оптимальний режим рухової активності (фізична активність)	36,2	20,9	30,6	27,2	22,4	43,8	30,2

Відсутність шкідливих звичок	37,7	41,8	39,3	35	30	45,6	38,2
Відпочинок у рекреаційних зонах	23,1	12,7	16,8	8,7	15,2	15	15,3
Кількість студентів, які вважають ЗСЖ модним	86,2	90,9	87,9	92,2	80,7	90,6	88,1
Дозвільна сфера студентів							
Спілкуючись з друзями	61,5	46,4	60,1	57,3	38,1	56,3	53,3
Відвідуючи розважальні заклади (дискотека, клуб, кав'ярні тощо)	27,7	17,3	24,9	23,3	23,8	19,4	22,7
Переглядаючи програми телебачення	16,9	17,3	16,8	11,7	15,7	16,3	15,8
Користуючись Інтернетом	24,6	26,4	30,1	32	15,3	23,8	25,4
Граючи в комп'ютерні ігри	6,2	2,7	9,2	4,9	6,7	8,8	6,4
Відвідуючи фізкультурно-оздоровчі заклади (спортивна секція, фітнес-клуб, басейн, аквапарк, танцювальні колективи тощо)	13,1	16,4	15,6	22,3	14,8	34,4	19,4
Відсутність шкідливих звичок	71,5	66,4	53,2	60,2	49,8	67,5	61,4
Наявність шкідливих звичок							
Паління	5,4	11,8	21,4	16,5	20,2	14,4	15
Уживання алкоголю (слабоалкогольні напої, пиво)	10	10,9	23,7	16,5	19,7	18,1	16,5
Уживання алкоголю (міцні алкогольні напої: горілка, коньяк)	1,5	3,6	4	9,7	3,1	2,5	4,1
Уживання алкоголю (вино, шампанське)	8,5	9	19,7	9,7	11,2	7,5	10,9
Наявність бажання брати участь у фізично активному дозвіллі	81,5	86,4	78,3	76,7	69,5	93,8	81
Участь у спортивній роботі							
Займаюся спортом професійно	1,5	9	3,5	1	2,2	21,3	6,4
Відвідую спортивну секцію	10,8	16,4	6,9	9,7	12,1	34,4	15,1
Займаюся лише на заняттях фізичного виховання навчального закладу	73,8	44,5	62,4	51,5	48	30,6	51,8
Відвідую тренажерний зал на території навчального закладу	3,9	6,4	4	2,9	4,9	11,3	5,6
Відвідую тренажерний зал чи спортивну секцію поза межами навчального закладу	10	12,7	8,1	14,6	10,8	22,5	13,1
Не займаюся спортом	14,6	14,5	16,2	27,2	16,6	3,1	15,4

Продовж. табл. 1

Найбільш вагомні мотиваційні чинники для студентів щодо аудиторних занять з фізичного виховання							
Оцінка	35,4	33,6	29,5	26,2	30,9	20	29,3
Зміст заняття	9,2	10	13,9	24,3	12,1	23,1	15,4
Результат тестування розвитку фізичних якостей	6,2	2,7	5,8	29,1	4,9	12,5	10,2
Бажання рухатися	20,8	17,3	18,5	21,4	14,8	30,6	20,6
Бажання отримати емоційне задоволення	28,5	20	42,8	27,2	23,8	23,1	27,6
Розуміння позитивного впливу фізичної активності на власне здоров'я	38,5	30,9	27,8	35,9	24,2	46,9	34
Найбільш вагомні мотиваційні чинники для студентів щодо позааудиторних занять фізичними вправами (рекреаційно-оздоровча діяльність) та спорту							
Бажання бути здоровим (зокрема позбавлення хронічної хвороби)	43,1	36,4	49,1	39,8	30	49,4	41,3
Бажання мати красиву (атлетичну) статуру	57,7	39,1	47,4	49,5	36,3	38,8	44,8
Фінансові мотиви	7,7	0,9	5,8	-	3,1	8,8	5,3
Бажання побачити світ	7,7	5,5	5,8	4,6	6,3	13,8	7,3
Мода (зокрема за компанію)	1,5	3,6	6,9	-	5,4	3,8	4,2
Бажання самоствердитися перед однолітками	4,6	1,8	2,3	1	2,2	6,9	3,1
За наполяганням батьків або педагогів (зокрема навчання)	2,3	6,4	3,5	4,9	5,8	1,3	4
Бажання вдосконалювати власний організм	29,2	27,3	27,2	42,7	29,6	42,5	33,1
Якщо Ви не берете участь у фізкультурно-оздоровчій роботі – то яка причина							
Не вистачає часу	81,5	74,6	74,6	65	58,7	55,6	68,3
Уважаєте, що спорт – даремне заняття	0,8	1,8	2,3	1	1,8	0,6	1,4
Відсутність умов в академії для заняття спортом	8,5	8,2	6,9	4,9	9,4	16,9	9,1
Відсутність інформації про те, де в академії можна займатися спортом	6,2	9	8	12,6	10,3	13,1	9,9
Ступінь участі студентів у громадському спортивному житті навчального закладу	20,8	15,5	38,2	30,1	22	50,6	29,5
Ступінь бажання студентів щодо участі у громадському спортивному житті навчального закладу	30	14,6	39,9	14,6	25,1	61,9	31

Найбільш вагомими мотиваційними чинниками щодо відвідування навчальних занять з фізичного виховання студенти вказують розуміння позитивного впливу фізичних вправ на власне здоров'я (у середньому 34 %), можливість отримати позитивну оцінку (у середньому 29,3 %), а також можливість отримати емоційне задоволення від занять (у середньому 27,6 %). Отже, наявне протиріччя між вказаним вище аналізом відповідей студентів щодо складників ЗСЖ та розумінням респондентами користі занять фізичними вправами для тілесної та духовної сутності людини. Це може бути пов'язане зі змістом навчальних програм, які розкривають феномен здорового способу життя.

Подальший аналіз матеріалів соціологічного опитування підтвердив указане протиріччя. Так, основними мотивами, які спонукають до позааудиторних занять фізичними вправами (рекреаційно-оздоровчої діяльності) та спортом, респонденти вказали бажання мати красиву статуру (44,8 %), здоров'я (41,3 %) та бажання вдосконалити свій організм (33,1 %). Інші варіанти відповідей не є значущими. При цьому вказана тенденція характерна для більшості напрямків підготовки фахівців, крім спеціальностей «Початкова освіта» та «Фізичне виховання». Студенти вказаних спеціальностей чинником мотивації до занять фізичними вправами та спортом у позааудиторний час основним називають позитивний вплив таких занять на здоров'я людини – відповідно 49,1 % та 49,4 %.

Наявне протиріччя підтверджене й у відповідях студентів щодо участі в самоврядуванні фізкультурно-спортивної діяльності в навчальному закладі. Так, у середньому лише 29,5 % респондентів беруть участь у різноманітній громадській діяльності (комісії студентських рад, суддівство, організація та проведення змагань, робота фізкультурно-спортивного клубу тощо), пов'язаній з фізичною культурою. Найбільше таких студентів навчаються за спеціальностями «Початкова освіта» (38,2 %) та «Фізичне вихо-

вання» (50,6 %), найменше – «Музична освіта» (15,5 %) та «Соціальна педагогіка» (22 %). Аналогічна ситуація склалася й щодо бажання студентів брати участь у такій громадській діяльності – у середньому лише 31 %. Найбільше бажаючих брати у ній участь навчаються також на спеціальностях «Початкова освіта» (39,9 %) та «Фізичне виховання» (61,9 %).

Отже, аналіз матеріалів соціологічного дослідження серед студентів педагогічних спеціальностей дозволив виявити протиріччя між знаннями респондентів щодо значущості складників здорового способу життя для здоров'я людини та їх реальним застосуванням у повсякденному житті (наявні шкідливі звички, низька фізична активність тощо), що визначає умови вдосконалення фізкультурно-освітньої, рекреаційно-оздоровчої та спортивної діяльності майбутніх педагогів як частини їх професійної підготовки. Виявлено також недостатній рівень розуміння студентами ролі фізичної культури в навчальній та дозвільній діяльності, а також низький рівень вмотивованості майбутніх педагогів щодо її здійснення.

Подальшого вивчення потребують умови та взаємозалежність змісту навчального матеріалу та ступеня умотивованості студентів до здійснення всіх видів рекреаційно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Література

1. Бондар Т. С. Організаційно-педагогічна технологія менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів : дис. ... канд. наук фіз. вих. : 24.00.02 / Т. С. Бондар. – Х., 2010. – 232 с.

2. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України : Наказ Міністерства освіти і науки України № 458 від 02.08.2005 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради Украї-

ни. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

3. Про освіту : Закон України № 1060-ХІІ від 23.05.1991 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

4. Прокопенко І. Ф. Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов – Х. : Колегіум, 2008. – 344 с.

5. Сутула В. О. Формування фізичної культури особистості – стратегічне завдання фізкультурної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів / В. О. Сутула, Т. С. Бондар, Ю. В. Васьков // Слобожанський наук.-спорт. Вісн. – Х. : ХДАФК, 2009. – № 1. – С. 15 – 21.

6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2007. – Ч. II. – 248 с.

* * *

Бондар Т. С., Золочевський В. В. Соціально-педагогічні умови вдосконалення фізкультурно-освітньої, рекреаційно-оздоровчої та спортивної діяльності майбутніх педагогів

У статті розглянуто матеріали соціологічного опитування серед 899 студентів педагогічних спеціальностей. У результаті дослідження виявлено протиріччя між знаннями респондентів щодо значущості складників здорового способу життя для здоров'я людини та їх реальним застосуванням у повсякденному житті (наявні шкідливі звички, низька фізична активність тощо). Визначена суперечність є визначальною умовою для вдосконалення фізкультурно-освітньої, рекреаційно-оздоровчої та спортивної діяльності майбутніх педагогів як частини їх професійної підготовки.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, фізична активність, дозвілля, шкідливі звички, студенти педагогічних спеціальностей.

Бондарь Т. С., Золочевский В. В. Социально-педагогические условия совершенствования физкультурно-образовательной, рекреационно-оздоровительной и спортивной деятельности будущих педагогов

В статье рассмотрены материалы социологического опроса среди 899 студентов педагогических специальностей. В результате исследования выявлено противоречие между знаниями респондентов относительно значимости составляющих здорового образа жизни для здоровья человека и их реальным применением в повседневной жизни (наличие вредных привычек, низкая физическая активность и т. д.). Указанное противоречие является определяющим условием для совершенствования физкультурно-образовательной, рекреационно-оздоровительной и спортивной деятельности будущих педагогов как части их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, физическая активность, досуг, вредные привычки, студенты педагогических специальностей.

Bondar T. S., Zolochovsky V. V. Socio-Pedagogical Conditions of Enhancing Prospective Teachers' Physical Education, Recreational, Health-Improvement, and Sports Activities

The article focuses on the results of a poll, in which 899 prospective teachers took part. The poll revealed an inconsistency between the declared knowledge of the most important components of a healthy lifestyle and their actual presence in everyday life (as opposed to bad habits, low physical activity, etc.). The exposed inconsistency is a defining condition for the improvement of prospective teachers' physical education, recreational, health-improvement, and sports activities as a part of their professional training.

Key words: healthy lifestyle, physical activity, leisure time, bad habits, students of education majors.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2012 р.

Прийнято до друку 25.05.2012 р.